

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

2025

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Марти КАЧМАР
на тему «Право на медичну допомогу: цивільно-правовий аспект»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра загальноправових дисциплін факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши публічну презентацію наукових результатів дисертації аспірантки Марти КАЧМАР на тему «Право на медичну допомогу: цивільно-правовий аспект», а також за результатами об'єктивної оцінки рецензентів та експертної позиції учасників фахового семінару, проведеного 04 квітня 2025 року, констатує наступне:

Тема дослідження є актуальною. У статті 3 Конституції України передбачено, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані найвищою соціальною цінністю, а забезпечення прав і свобод людини проголошено головним обов'язком держави. Одним із основних засобів забезпечення права на життя є конституційне право на охорону здоров'я та медичну допомогу, закріплене у статті 49 Конституції України.

Ефективна та доступна система медичного обслуговування населення безпосередньо пов'язана з розбудовою сильної держави. Динамічний розвиток медичної сфери обумовлює актуальність проблематики взаємовідносин лікаря і пацієнта, дослідження їхніх прав та обов'язків.

Конституційне право людини на медичну допомогу, поряд із іншими особистими немайновими правами фізичної особи, знайшло своє закріплення у Цивільному кодексі України та в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», що є додатковим свідченням посиленої уваги держави до гарантування цих прав.

Право людини на охорону здоров'я, а відтак і на медичну допомогу, закріплене також і на міжнародному рівні, зокрема у Всесвітній декларації прав людини 1948 року та інших міжнародно-правових актах.

Поряд із тим, показником рівня ефективності нормативного регулювання права людини на медичну допомогу є його практична реалізація, яка свідчить про наявність проблемних питань, які потребують наукового аналізу та пошуку шляхів їх вирішення. Їх розв'язання лише сприятиме розвитку юридичної та

медичної науки у напрямі забезпечення належної організації національної системи охорони здоров'я.

Крім того, реалізація права фізичної особи на медичну допомогу була значно ускладнена у зв'язку з російською збройною агресією в Україні у 2022 році. З метою стабілізації ситуації у медичній сфері в умовах війни були внесені деякі законодавчі зміни, Міністерством охорони здоров'я України прийнято низку нормативних наказів. Однак, правові механізми реалізації права на медичну допомогу під час дії правового режиму воєнного стану потребують більш чіткого визначення та поглибленого наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану роботи кафедри загальноправових дисциплін факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ у межах теми «Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах гармонізації законодавства України з правом Європейського союзу» (номер державної реєстрації № 0123U103819).

Метою дисертаційної роботи є поглиблення знань щодо змісту права на медичну допомогу, встановлення теоретичних та практичних проблем його реалізації та шляхів їх вирішення.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі **завдання**:

- здійснити аналіз розвитку науки цивільного права у контексті дослідження права на медичну допомогу;
- з'ясувати поняття та зміст права на медичну допомогу;
- охарактеризувати особливості недоговірних та договірних форм реалізації права на медичну допомогу;
- з'ясувати особливості організаційно-правового забезпечення діяльності державних та комунальних закладів в умовах дії правового режиму воєнного стану;
- розкрити істотні умови та зміст договору про надання медичних послуг;
- визначити суть та значення медичного страхування як гарантії реалізації права на медичну допомогу в умовах війни;
- дати правову характеристику договірної та позадоговірної (деліктної) відповідальності, як засобу забезпечення захисту права на медичну допомогу.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають у процесі забезпечення права на медичну допомогу.

Предметом дослідження є цивільно-правові аспекти реалізації та захисту права на медичну допомогу.

Методологічна основа дослідження. Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, що використовувалися з урахуванням поставлених у роботі мети та завдань, а також специфіки об'єкта і предмета дослідження.

Діалектичний метод наукового пізнання використовувався протягом усього дослідницького процесу та дав можливість здійснити аналіз тенденцій та особливостей еволюції права особи на медичну допомогу.

Історико-правовий метод використаний для аналізу розвитку цивільного права у контексті дослідження права на медичну допомогу (підрозділ 1.1).

Методи аналізу і синтезу застосовувалися під час з'ясування сутності, змісту права на медичну допомогу (підрозділ 1.2), медичного страхування (підрозділ 3.1) та поняття і підстав цивільно-правової відповідальності за порушення права особи на медичну допомогу (підрозділ 3.2).

Також у дисертаційній роботі використовувались такі методи пізнання, як формально-логічний (догматичний) – під час характеристики цивільно-правових норм, що закріплюють права й обов'язки суб'єктів медичних правовідносин та порядок реалізації права на медичну допомогу (підрозділ 1; розділи 2, 3); системно-структурний – при аналізі організаційно-правового забезпечення діяльності державних та комунальних закладів і здійснення медичного страхування в умовах війни (підрозділи 2.1 та 3.1); статичний – при узагальненні результатів практики діяльності лікувальних закладів (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2); конкретно-соціологічний – під час аналізу договірного характеру відносин з реалізації права на медичну допомогу (підрозділ 2.2); фактичних даних – при характеристиці здійснення права на медичну допомогу (підрозділ 1.2; розділи 2 та 3).

Також у процесі наукового дослідження використовувались такі спеціально-юридичні методи пізнання: формально-юридичний – для цілісної характеристики цивільно-правового регулювання відносин у сфері надання медичної допомоги; метод вивчення юридичної практики – для з'ясування й узагальнення судової та правозастосовної практики у контексті теми дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним цивільно-правовим дослідженням особливостей реалізації суб'єктивного права фізичної особи на медичну допомогу в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні.

Отримані результати дослідження спрямовані на подальший розвиток цивільного права України щодо регулювання права особи на медичну допомогу з врахуванням поточних викликів суспільства.

За результатами проведеної наукової роботи запропоновані положення та висновки, які містять елементи теоретичної та практичної новизни, зокрема:

у перше:

- визначено особливості правового забезпечення реалізації права на медичну допомогу військовослужбовцями, внутрішньо переміщеними особами та іншими громадянами в умовах воєнного стану щодо неможливості звернення до лікаря, з яким у пацієнта укладена декларація, у зв'язку з воєнними діями у певних регіонах держави, численними руйнуваннями медичних закладів тощо;
- обґрунтовано висновок про те, що сам факт введення воєнного стану в державі не повинен впливати (як форс-мажорна обставина) на чинність будь-

яких правочинів, включаючи договори медичного страхування, надання медичних послуг. Попри те, що російська збройна агресія в Україні належить до обставин непереборної сили і сторони зазначених вище договорів можуть посилатися на дію таких обставин, як на підставу звільнення їх від відповідальності за невиконання умов договору, необхідно керуватися умовами конкретного договору, розглядаючи кожен випадок окремо – щодо наявності прямих причинно-наслідкових зв'язків між існуючими обставинами та невиконанням з боку сторін договору своїх зобов'язань. Саме такий підхід сприятиме гарантуванню реалізації суб'єктивного права фізичної особи на медичну допомогу в період дії правового режиму воєнного стану;

- запропоновано доповнити частину 1 статті 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» положенням про необхідність письмової форми згоди представників малолітнього (до 14 років), а також недієздатного пацієнта на медичне втручання, яка може виражатися у підписанні договору про надання медичних послуг представниками зазначених категорій осіб, або ж шляхом укладення окремого документа про згоду на лікування дитини;

- запропоновано доповнити Книгу V розділу III Цивільного кодексу України окремою главою «Медичні послуги», у якій повинні міститись норми, що визначають поняття договору про надання медичних послуг, його предмет, форму, строк дії, сторони даного договору, оплату за договором, відповідальність виконавця за порушення умов договору;

удосконалено:

- аргументацію положення про те, що зміст права на медичну допомогу охоплює право на вибір лікаря та методів лікування, право на згоду або відмову від медичного втручання, право на інформацію та таємницю щодо стану свого здоров'я, проте, вимоги сьогодення обумовлюють трансформацію законодавства у контексті закріплення певних елементів структури означеного права, серед яких, зокрема: право фізичної особи на паліативну допомогу, право на медичну реабілітацію, право на вакцинацію тощо;

- наукову позицію про те, що, зважаючи на відсутність у чинному цивільному законодавстві визначення поняття, предмета, істотних умов договору про надання медичних послуг, при укладенні зазначених договорів, а також при їх виконанні, зміні та розірванні треба керуватися цивільно-правовими нормами, які стосуються договорів про надання послуг і загальними законодавчими приписами щодо порядку укладення, виконання та розірвання договорів;

- обґрунтування висновку щодо необхідності при укладенні договору про надання медичних послуг враховувати ризики, пов'язані з можливістю існування проблеми відсутності гарантій з боку медичного закладу щодо кінцевої успішності лікування. Відповідні застереження відносно зазначених ризиків доцільно зафіксувати у письмовій формі в договорі про надання медичних послуг;

набули подальшого розвитку:

- аргументація положення, що в результаті впровадження медичної реформи в державі, переведення правовідносин з надання медичної допомоги у формат «лікар–пацієнт» поставило на порядок денний низку правових питань, зокрема, щодо формування суб'єктного складу відповідних правовідносин, обсягу відповідальності за їх порушення, які потребують якомога швидшого розв'язання. При цьому декларація про вибір лікаря для надання первинної медичної допомоги не є договором про надання медичних послуг, оскільки у ній відсутні положення, що є істотними умовами договору, а саме: щодо предмета договору, порядку його укладення, прав та обов'язків сторін, умов надання медичної допомоги, строку дії договору, тощо;

- наукова позиція, згідно з якою, важливим аспектом договору про надання медичних послуг є визначення прав та обов'язків лікаря і пацієнта, оскільки саме зазначений договір, враховуючи певну розпорошеність прав пацієнтів у значній кількості норм різних вітчизняних та міжнародних правових актів, може слугувати засобом об'єднання та визначення усіх прав пацієнта з метою їх реалізації та захисту у випадку порушення.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що одержані результати можуть бути використані для подальших наукових досліджень особистих немайнових прав фізичної особи.

Сформульовані теоретичні положення та практичні рекомендації можуть використовуватися у сфері правотворчості під час удосконалення чинного цивільного законодавства у досліджуваній сфері, а також гармонізації норм національного права з актами країн-членів Європейського Союзу.

Основні результати дослідження можуть також бути використані в освітньому процесі під час проведення занять з навчальних дисциплін «Цивільне право», «Цивільне право та процес», «Приватне право: практика тлумачення і застосування»; під час підготовки методичної літератури (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ № 74 від 26.12.2024). Результати дослідження використовуються в діяльності Національної асоціації адвокатів України (акт впровадження № 2132/0/2-24 від 27.12.2024).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 209 сторінок, із яких основний текст розміщено на 168 сторінках. Список використаних джерел налічує 185 найменувань.

Апробація результатів дисертації. Базові положення та теоретичні висновки, а також узагальнення та рекомендації обговорювались на засіданнях кафедри загальноправових дисциплін факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ.

Окремі положення дисертації оприлюднено на таких науково-практичних заходах: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (м. Одеса, 10-11 грудня 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «*International scientific conference*» (Riga. Latvia. December 28–29, 2021). Всеукраїнській науково-практичній конференції для здобувачів вищої освіти «Право. Комунікація. Суспільство» (м. Львів, 15 квітня 2022 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, сформульовані у дисертації, викладені у 6 наукових публікаціях, з яких 3 статті опубліковано в юридичних фахових виданнях України, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, та 3 тези доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів наукових і науково-практичних заходів.

Результати дослідження попередньо оприлюднено у публікаціях здобувачки за темою дисертації.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Качмар М. З. Особливості реалізації права на медичну допомогу в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. Вип. 7. С. 130–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/30>.

2. Качмар М. З. Поняття та ознаки правовідносин у сфері надання медичної допомоги. *Економіка. Фінанси. Право*. Вип. 8. 2023. С. 74–77. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.8.17>.

3. Качмар М. З. Розвиток цивілістичної думки щодо правовідносин у сфері надання медичної допомоги в незалежній Україні. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 78 (1). С. 172–176. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.1.27>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Качмар М. З. Дефініція поняття «медична допомога» в законодавстві України: порівняльний аспект. *Міжнародна науково-практична конференція «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (м. Одеса, 10-11 грудня 2021 р.)*. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права». 2021. С. 52–55.

2. Качмар М. З. Право на медичну допомогу: цивільно-правовий аспект. *International scientific conference*. (Riga. Latvia. December 28–29, 2021). С. 141–143.

3. Kachmar M. Z. The right to medical care: a civil aspect. *Право. Комунікація. Суспільство. Law. Communication. Society. Das Recht. Die Kommunikation. Das Gesellschaft. Le Droit. La Communication. La Société* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (українською та іноземними мовами) / за заг. ред. канд. філол. наук, доц. І. Ю. Сковронської. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С 65–69.

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри загальноправових дисциплін факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація Марти КАЧМАР на тему «Право на медичну допомогу: цивільно-правовий аспект», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»:

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;

2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

3) відображена у 6-ти публікаціях, зокрема трьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, а також трьох тезах доповідей на науково-практичних заходах, що демонструє повноту попереднього оприлюднення результатів дослідження;

4) виконана дисертанткою самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження авторки;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова засідання:

доцент кафедри загальноправових дисциплін
факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України)
Львівського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Валерій ШИШКО

